

PER ASPERA AD ASTRA - TRNJIV JE PUT DO USPEHA: ISKUSTVO MAKEDONSKOG SINDIKATA U VISOKOM OBRAZOVANJU

Angel Ristov¹, Ilija Manasijev²

^{1,2}Pravni Fakultet Univerziteta „Sv. Kiril i Metodije“ u Skoplju,
Unija sindikata visokog obrazovanja u Makedoniji
¹angelristov@yahoo.com, ²ilijamanasiev@gmail.com

Kratak sadržaj: U radu je predstavljen istorijat sindikalnog organizovanja u institucijama visokog obrazovanja u Makedoniji i razlozima osnivanja "Unije sindikata visokog obrazovanja u Makedoniji", koji okuplja isključivo članove zaposlene na državnim univerzitetima. Pored toga, razmatraju se problemi i aktuelne okolnosti u vezi sa kolektivnim pregovaranjem, kao i pitanja finansiranja visokoškolskih ustanova u Republici Severnoj Makedoniji.

Ključne reči: Finansiranje visokog obrazovanja/Sindikalno udruživanje/Poseban kolektivni ugovor

PER ASPERA AD ASTRA –THROUGH HARDSHIPS TO SUCCESS: EXPERIENCE OF MACEDONIAN TRADE UNIONS IN HIGHER EDUCATION

Abstract: The presentation includes the history of trade union organisations in higher education institutions in Macedonia, and the reasons and motives of establishing "Union of Trade Unions of Higher Education in Macedonia", the only branch union that exclusively brings together members employed in universities funded by the state. In addition, the paper discusses current developments and proposes solutions related to collective bargaining, as well as issues of organizing and financing in higher education institutions in the Republic of Northern Macedonia.

Key Words: Financing/Union/Collective Labor Agreement for Higher Education

1. UVOD

U istoriji makedonskog visokog obrazovanja decenijama nije postojala potreba sindikalnog organizovanja. U prošlosti, nauka i visoko obrazovanje bili su cenjeni i vrednovani sa strane države i društva.

Međutim, okolnosti su se promenile u poslednje dve decenije, nakon osamostoljenja i procesa tranzicije. Novi javni i privatni univerziteti počeli su se osnivati kao „pečurke nakon kiše“. Za razliku od socijalizma, kada su se planski i restriktivno osnovali u velikim centrima, njihov broj se u procesu tranzicije višestruko povećavao.

U skoro svakoj velikoj varoši otvorio se fakultet ili neko disperzirano odeljenje. Kvalitet obrazovanja je značajno opao. Sa ciljem smanjenja nezaposlenosti u državi studiranje je postala simbolična. Preko noći pojavili su se novi eksperti, ex političari željni naučnog i profesorskog zvanja.

2. FORMIRANJE UNIJE SINDIKATA VISOKOG OBRAZOVANJA

U periodu socijalizma plate profesora u visokom obrazovanju bile na rang vrhovnih sudija, stvari su se promenile i periodu tranzicije. Mali broj zaposlenih u visokom obrazovanju nisu bili atraktivni populističkoj politici tadašnjih Vlada. Zato su konstantno rasle plate u osnovnom i srednjem obrazovanju, a plate u visokom obrazovanju bile suzaboravljene. To je trajalo sve do momenta kad su se plate srednjoškolskih profesora izjednačile sa platima docenata na fakultetima. Plate nastavnog i nenastavnog kadra bile su najniže u regionu. Celokupna loša situacija uzrokovala je da se prvi put u makedonskoj istoriji visokog obrazovanja, početkom 2020 godine, osnuje Sindikat zaposlenih na Univerzitetu „Sv. Kiril i Metodije“ u Skoplju.

Za kratko vreme uspešno je organizovao svoje delovanje i prerastao u Savez sindikata svih fakulteta u okviru Univerziteta „Sv. Kiril i Metodije“. Sačinjen je predlog tekst Posebnog kolektivnog ugovora i započeo pregovore sa osnivačem, Skupštinom Republike Makedonije. Poziv da se uključe u pregovore i rad na poboljšanju materijalnog položaja zaposlenih dobili su i ostali državni univerziteti, međutim nisu imali dovoljno hrabrost i volje da se odazovu. Pregovori nisu bili laki, počeli su krajem 2021. godine. Vlast se koristila opstrukcijom i izbegavala svaki sastanak, na taj način šro je menjala članove radne grupe za pregovore, predstavnike ministarstava.

Poslednje pitanje i naravno najteže, bilo je pitanje koeficijenta i povećanja plate nastavnog i nenastavnog kadra. Shvatili smo da pregovori nisu dovoljni, morali smo potražiti podršku medija i drugih zainteresovanih udruženja i pojedinaca.

I pored činjenice da velika većina zaposlenih nije bila spremna ni za običan protest, rukovodstvo sindikata je zapretilo štrajkom. Razlog za ovakav odnos zaposlenih prema štrajku ili protestu je bio taj što su bili razočarani, nisu verovali i nisu imali nikakvu nadu u boljitak. Nije pomogao ni sastanak sa predsednikom Vlade, kao i obraćanje ministrima obrazovanja i finansija, što je potpuno nerazumljivo, jer su bili doktori nauka i morali su razumeti i

pružiti pomoć. Pravni lek za ovu situaciju je institut mirenja pred upozorenje na štrajk, (Zakon o mirnom rešavanju sporova) tako da je rukovodstvo u nastupima u medijima promovisalo ideju organizovanja štrajka, što je imalo za posledicu da se predsednik Skupštine odazvao u zakonskom roku od pet dana na naš zahtev za potpisivanje Posebnog kolektivnog ugovora na nivou osnivača/poslodavca uz asistenciju pomiritelja/medijatora. Na sastanku u Rektoratu predsednik Skupštine je dao rok od 30 dana ministru finansija da nađe rešenje za povećanje plata.

3. ZAKLJUČAK

Poseban kolektivni ugovor je potpisan 29. decembra 2022. godine, na dve godine, Kolektivni ugovor Univerziteta Sv. Kiril i Metodije sa odloženim rokom primene od 1. januara 2024. godine kojim je zaključeno povećanje plata za više od 100%.

Naravno, već kod primene ukazao se problem, jer Ministarstvo finansija je odbilo da povećanje uvrsti u Budžet Republike Severne Makedonije za 2024. godinu. Pozivanjem na odgovornost nadležnog premijera, koji je pre kao predsednik Skupštine potpisao Kolektivni ugovor kao i upozorenja o pokretanju tužbe koji će koštati državu 3,5 mil. eura, vlast je popustila.

Početkom 2024. godine počela je isplata plata prema Kolektivnom ugovoru i zaposleni su konačno dobili dostojanstvenu platu. Najviša plata od 600 eur za redovnog profesora od 2023. u 2025. je dostigla nivo od 1850 eura. *Fiata iustitia et floresceat mundus.*

Posebnim kolektivnim ugovorom plate zaposlenih su uređene na taj način što se uslovljeni rastom minimalne zarade. U očekivanju novih povećanja, kao najvažniji zaključak možemo istaći da sindikalna aktivnost najpre mora počivati na pravu i zakonskim rešenjima. Istekom roka od dve godine, Sindikat je zaštitio prava svojih članova i ostalih upošlenih sa klauzulom da Kolektivni ugovor važi i dalje do potpisivanja novog Kolektivnog ugovora. Rukovodeći Uniju sindikata nedavno smo se založili da i ostali javni univerziteti sa njihovim sindikatima potpisu kolektivne ugovore po urneku našeg Kolektivnog ugovora. Njima je znatno olakšan put do kolektivne ugovore.

Na isteku 2025 godine opet smo pred nove izazove. Izgotvili smo i podneli novi Kolektivni ugovor za Univerziteta Sv. Kirila i Metodije. Dosad smo imali tri sastanka sa predsednikom Skupštine u nadi da će dati svoj doprinos visokom obrazovanju. Da li ćemo opet povećati plate i poboljšati standard upošlenih Univerziteta Sv. Kirila i Metodije uskoro ćemo saznati. Jedno nam je sigurno da nema lake pobede. Zato se setimo rečima vojvode Živojina Mišića : „*Ko sme, taj može. Ko ne zna za strah taj ide napred*“